

УДК 338.439.222

А. М. Казамбаева, экономика ғылымдарының кандидаты, доцент

Д. С. Какимов, магистрант

Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті, Орал қ., ҚР

**БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫНЫҢ АУЫЛШАРУАШЫЛЫҒЫНЫҢ ҚАЗІРГІ
ЖАҒДАЙЫ ЖӘНЕ ОНДАҒЫ ҚАЛЫПТАСҚАН ИНТЕГРАЦИЯЛЫҚ ҚҰРЫЛЫМДАР**

Аннотация

Агроөнеркәсіп кешенінің интеграциясы ауылшаруашылығы өндірісінің шоғырлауын қалыптастырады, ол ауылшаруашылығы өндірісін ірілендіруге жағдай жасайды және ауылшаруашылық кәсіпорындарының өңдеуші кәсіпорындарымен арасындағы байланысты қалыптастырады, сөйтіп өндірістер арасындағы интеграцияны қалыптастырады. Сондықтан мақалада ауылшаруашылығы саласында интеграциялық құрылымдарды құрудың артықшылығы қарастырылған және Батыс Қазақстан облысының ауылшаруашылығы талданған.

Түйін сөздер: агроөнеркәсіп кешені, интеграция, ауылшаруашылығы, кәсіпорын, құрылым.

Агроөнеркәсіп кешеніндегі интеграциялық үрдістер – бұл, қоғамдық еңбек бөлінісі мен ауыл шаруашылық өндірісінің мамандануы және ауыл шаруашылығы мен өнеркәсіп өндірісі арасында қажетті объективті экономикалық байланыстарды қалыптастырушы үрдіс болып табылады. Агроөнеркәсіптік кешенінде қалыптасқан интеграция нәтижесінде жергілікті агроөнеркәсіп кешендеріндегі ірі тауар өндірушілер мен шағын кәсіпорындар арасында тығыз экономикалық байланыстың қалыптасуына қолайлы жағдайлар жасалады [1, 2].

Сонымен қатар агроөнеркәсіп интеграциясының қажеттілігі ауыл шаруашылығының табиғи ерекшеліктерімен, оның маусымдығымен айқындалады. Өндіріс кезеңі мен жұмыс кезеңінің үйлеспенуі ауыл шаруашылық және өнеркәсіп өндірісінің табиғи негізі, маусым аралық еңбек қорларды толық пайдалануымен түсіндіріледі [3].

Агроөнеркәсіп кешенінің интеграциялық үрдісінің қолайлы әлеуметтік жағдайлары, олардың ішіне ауыл шаруашылығында жұмыс жасайтын әлеуметтік құрылымдар қызметін, өмір сапасының көтерілуін және т.б. жатқызуға болады.

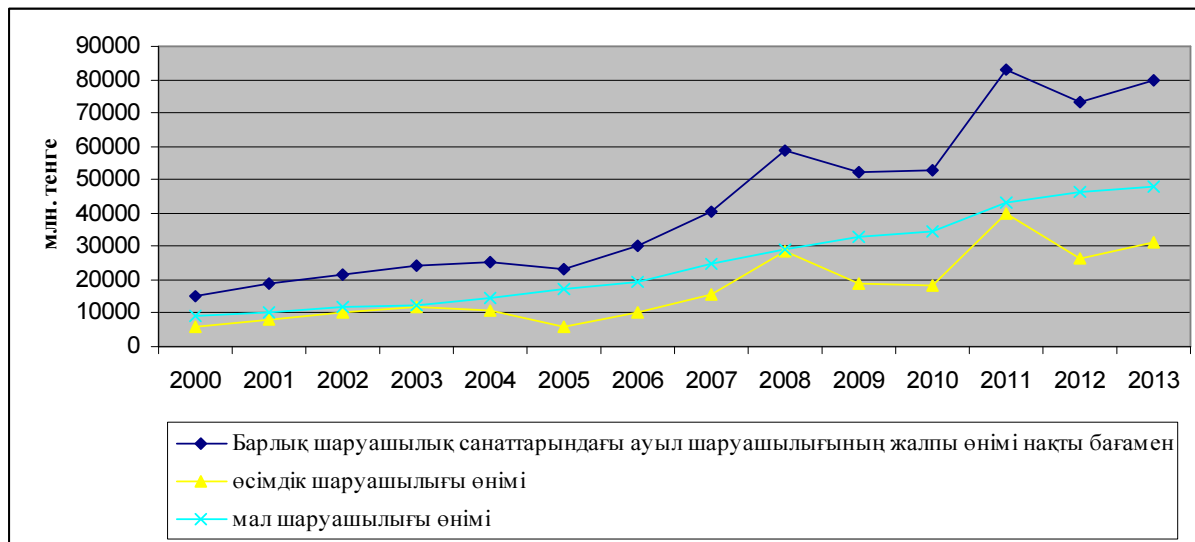
Агроөнеркәсіп кешенінің интеграция үрдісінің қалыпты қызмет етуі мынадай мәселелерді шешуді қарастырады:

- ауылшаруашылық тауар өндірушілерінің кооперациясын дамыта отырып өңдеуші кәсіпорындар үшін шикізат қорын қалыптастыру;
- ауылшаруашылық кәсіпорындары мен өңдеуші кәсіпорындар арасындағы өндірістік – шаруашылықтық байланысты нығайту;
- өнеркәсіп өнімдері мен ауылшаруашылық өнімдерінің арасындағы баға теңсіздігін жою мақсатында баға белгілеу әдістерін жетілдіру;
- ауылшаруашылық шикізаттарын және өңдеуші кәсіпорын мүмкіндігін пайдалану;
- ауылшаруашылық өндірісіне қажетті ресурстарды кәсіпорындар арасында рационалды орналастыру;
- сонымен қатар кәсіпорындар арасында кооперациялық дамытудың ғылыми негізделген моделін жасау, онда өнімді өткізудің техникалық және кооперациялық көмектің тиімді жақтарын олардың арасында қарым-қатынастарды реттейтін келісім шарттарды әзірлеу

және т.б. шараларды дамыту [4, 5].

Жалпы Батыс Қазақстан облысының агроөнеркәсіп кешені облыс экономикасының негізгі секторларының бірі болып табылады, оның үлесіне жалпы аймақтық өнім құнының 4,4% тиесілі. Ауыл шаруашылығы ауыл тұрғындарының тіршілік деңгейі, облыстың негізгі азық өнімдерімен өзін-өзі қамтамасыз етуі, қайта өндіруші кәсіпорындар мен басқа да байланысты салалардың әрекеті етуі жүзеге асады. Облыста мал шаруашылығы жақсы дамыған және жаздық бидай өндірісі тұрақты дамып келеді.

1-ші суреттен көріп отырғанымыздай Батыс Қазақстан облысында соңғы кездері ауылшаруашылығы өнімдері өндірісі тұрақты деп айтуға болады. Жалпы ауылшаруашылығы өнімдері 2013 жылы 2000 жылмен салыстырғанда бес есе өскен, себебі 2000 жылы жалпы ауылшаруашылығында өндірілген өнім 15006,7 млн. теңге болса, 2013 жылы 79678,3 млн. теңге болған. Енді ауылшаруашылығында қалыптасқан салалар бойынша қарайтын болсақ облыста мал шаруашылығының қарқынды дамып келе жатқанын көруге болады, мал шаруашылығы өнімдері 2013 жылды 2000 жылмен салыстырғанда 38732 млн. теңгеге өскенін көруге болады, бұл мал шаруашылығы өнімдерінің бес есе өскенін түсіндіреді. Сонымен қатар өсімдік шаруашылығында да өсу байқалады, өсімдік шаруашылығының жалпы өндірілген өнімдер көлемі 2013 жылды 2000 жылмен салыстырғанда 25452 млн. теңгеге өскен.

1 сурет – Батыс Қазақстан облысының ауылшаруашылығы өнімдері көлемі, млн. теңге

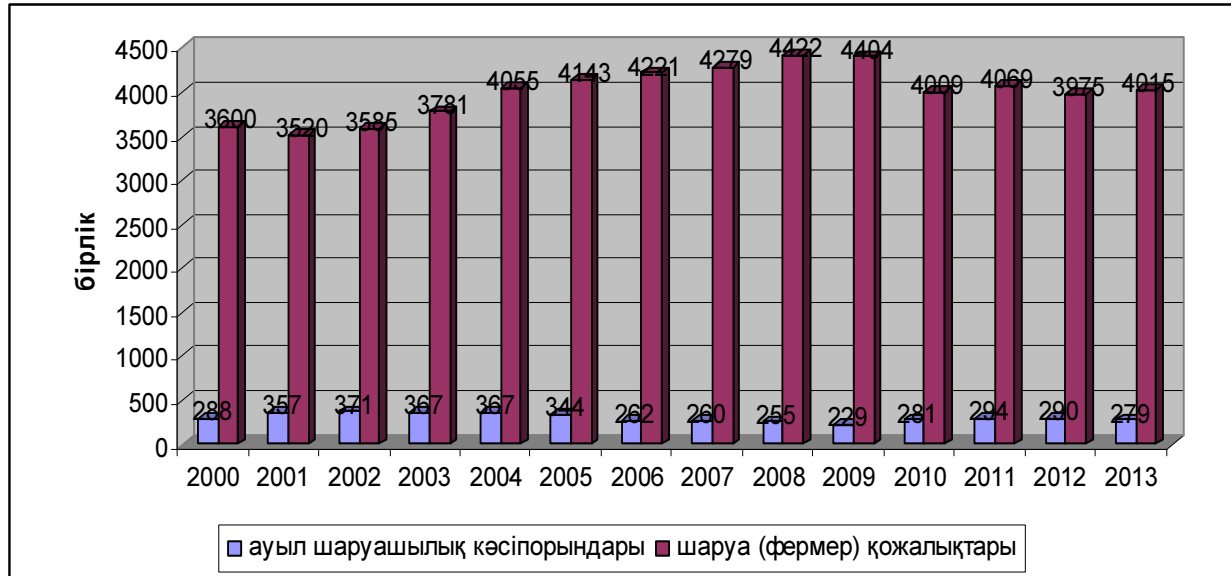
Облыста 4294 агроқұрылым, оның ішінде 4015-шаруа қожалығы, 279-ауыл шаруашылық кәсіпорындары (меншіктің барлық формалары) жұмыс жасауда. Одан басқа ауыл шаруашылық өнімдерін өндірумен 84,4 мың жеке жұртшылық шаруашылықтар айналысады.

Батыс Қазақстан облысының ауылшаруашылығында қалыптасқан ұйымдық құрылымның 93,5% шаруа қожалығы құрайды, бұл облыста шағын кәсіпорындардың көптеп қалыптасқанымен түсіндіріледі (2 сурет).

Сонау 90 жылдары өтпелі экономика кезеңінде шаруашылық жүргізудің түрлі формалары туралы заңдардың күшіне енуімен ауылдық тауар өндірушілер алдында таңдау тұрды, бұл шаруашылық жүргізудің сай келетін формасын және оған сәйкесті қайта құру бағыттарын таңдау. Меншіктің басты формалары және шаруашылық жүргізудің типтері ретінде басымдық жауапкершілігі шектеулі серіктестіктері мен шаруа (фермер) қожалықтарына берілді.

Қазіргі таңда орташа және ірі тауарлы өндірістік қуаттары мен инфрақұрылымдары бар шаруа (фермер) қожалықтары өз өндірістерін ұйымдастыруда, олар жер көлемі жағынан әртүрлі, сондықтан да өндіріс көлемі жағынан да әртүрлі деңгейде қызмет етуде.

Орташа және ірі шаруашылықтардың басымдылықтары, жоғары деңгейлі мамандандыру, өндірісті шоғырландыру бойынша интеграциялау мүмкіндіктері сияқты факторлармен анықталды. Ірі және орташа кәсіпорын, әсіресе өсімдік шаруашылығы салаларында, шағынмен салыстырғанда басымдықты иеленеді. Оларда күрделі қаржыны тиімді пайдалануға мүмкіндік бар, олар ғылыми- техникалық прогресске барынша икемді.

2 сурет – Батыс Қазақстан облысының ауыл шаруашылығында қалыптасқан ұйымдық құрылымдар саны

Осы қалыптасқан ұйымдық құрылымдардың қызметін одан әрі жетілдіру үшін, олардың арасындағы экономикалық байланысты дамыту қажет. Ол үшін ең алдымен тауар өндірушілердің интеграциялық құрылымдарға бірігуін қалыптастыру қажет деп ойлаймыз және оның мынадай артықшылықтары бар:

- ауылшаруашылық өнімдерін өңдеуші кәсіпорындар шикізат көздерін сатып алу арқылы ауылшаруашылық өнімдеріне деген сұранысты қалыптастырып, баға жүйесін реттейді;
- өнім өңдеуші кәсіпорындарының транспорт шығынын үнемдейді, себебі бір бағытта маманданған ұйым болғандықтан өнімдерді жинау белгілі бір ұйымдасқан жағдайда жүргізіледі;
- ауылшаруашылық өнімдерінің сапасын жақсартып, өңдеуші кәсіпорындардың дамуына жол ашады;
- дұрыс жолға қойылған өнімді өткізу каналын қалыптастыру ауылшаруашылық тауар өндірушілерінің енді өнімді өткізуді емес өндіріс технологиясын жетілдіруіне жол ашады [6].

Сондықтан ойымызды қорытындылай келе агроөнеркәсіптік интеграцияның дамуы ауыл шаруашылық кәсіпорындарының тиімді қызмет етуіне әсер ететін ұйымдастырушылық-экономикалық және қаржылық тұрақтылықты арттырудың негізгі факторы болып табылады деп тұжырымдаймыз.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

- 1 Бобылев Д. С. Агропромышленная интеграция – необходимое условие адаптации АПК к рынку / Д. С. Бобылев // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2009. – N 7. – С. 70-72.
- 2 Гатиятулин Ш.Н. Необходимость интеграции ЛПХ в сельскохозяйственный потребительский кооператив / Ш. Н. Гатиятулин // Аграрная наука. – 2013. – № 3. – С. 2-4.
- 3 Крылов В. С. Состояние и направления развития сельскохозяйственной кооперации / В.С. Крылов, А.А. Черников // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2013. – № 1. – С. 36-39.
- 4 Мазлоев В.З. Структурно-институциональные и функциональные особенности агропромышленной интеграции / В. З. Мазлоев // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2009. – N4. – С.68-72.
- 5 Семин А.Н. Синергизм интеграционного взаимодействия в сфере аграрного образования и науки / А.Н. Семин // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2009. – N 4. С. 64-68.

РЕЗЮМЕ

Агропромышленная интеграция представляет собой форму концентрации производства, при которой происходит не только укрупнение сельскохозяйственного производства, но и создаются прочные производственные связи сельскохозяйственных организаций с предприятиями по переработке сельскохозяйственной продукции, производящими для интегрируемых предприятий средства производства. Поэтому в статье рассмотрены преимущества создания интеграционных структур в сельском хозяйстве, а также проанализированы показатели современного состояния сельского хозяйства Западно-Казахстанской области.

RESUME

Agroindustrial integration is a form of concentration of production at which not only the consolidation of agricultural production, but also to create a solid industrial communications agricultural organizations with enterprises on processing agricultural production, producing enterprises for integrable means of production. Therefore, the article discusses the advantages of creating integration structures in agriculture, as well as analysis indicators of the current state of agriculture of West Kazakhstan region.

УДК 005.21 : 378

Г. К. Молдашев, доктор сельскохозяйственных наук, доцент

Б. М. Хусаинов, кандидат сельскохозяйственных наук, доцент

А. Ж. Есбулатова, кандидат технических наук, старший преподаватель

Западно-Казахстанский аграрно-технический университет им. Жангир хана, г. Уральск, РК

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ РАЗРАБОТКИ ПРОЕКТА МИССИИ И ВИДЕНИЯ ЗКАТУ им. ЖАНГИР ХАНА

Аннотация

Рассмотрены методологические аспекты разработки миссии и видения ЗКАТУ. Выполнен анализ внешней и внутренней среды. Изложен порядок разработки проекта миссии, видения университета и их актуализированный текст.

***Ключевые слова:** менеджмент, стратегическое управление, цели, миссия, видение, университет.*

Один из величайших ученых с мировым именем в сфере управления профессор МГУ им. М.В. Ломоносова, академик Американской академии менеджмента Олег Виханский, излагая сущность стратегического управления организацией пишет: «Когда речь идет о целевом начале в управлении организацией, то обычно говорят о двух составляющих: миссии и целях. Их разработка, а также выработка стратегии развития, обеспечивающей выполнение миссии и достижение организацией своих целей, является одной из основных задач высшего руководства» [1].

Следовательно, процесс стратегического управления организацией как одна из функций высшего руководства начинается с идентификации её миссии и видения. Без их формулировки нет управляемой результативной деятельности.

В литературе по менеджменту существует множество различных определений терминов «миссия» и «видение» организации, которые приводятся в нашей предыдущей статье [2]. При этом у всех авторов при формулировании миссии общим является ответ на вопрос: какова главная цель организации? Обобщая эти формулировки, мы резюмируем, что миссия – это утверждение генеральной цели, философии, предназначения и смысла существования